

Вступ	7
-------------	---

1. КЛАСИКИ

«Веймарський класицизм» чи «веймарська класика»? (Біля витоків модерності)	12
Й. В. Гете та його «Фауст»	26
«Фауст» Й. В. Гете як центр новоевропейського літературного канону	47
Драматургічні засоби створення театральності у «Фаусті» Й. В. Гете	58
«Казка» Й. В. Гете: екзегетика і герменевтика	73
Образ дитинства в автобіографічному творі Й. В. Гете «Поезія і правда»	90
Стихотворение И. В. Гёте «Блаженное томление»	100
Монолог Фауста из «Фауста» И. В. Гёте	116
Філософсько-поетичний спадок Фрідріха Шиллера і наш час	123
Вірш Фрідріха Шиллера «Дівчина з чужини» («Das Mädchen aus der fremde»)	135

2. РОМАНТИКИ

Термінологічний дискурс раннього німецького романтизму	142
Ф. В. фон Шеллінг: міфотворець на першопуттях Модерну	150
Німецький романтизм і містичне	166
«Магічний ідеалізм» Новаліса: спроба реконструкції	203

«Люцінда» Фрідріха Шлегеля як роман-концепт.....	226
«Кіт у чоботях» Людвіга Тіка як твір романтичного авангардизму.....	239
«Смерть Емпедокла» Ф. Гельдерліна і проблема «німецької утопії».....	264
«Поток в оковах» Фрідріха Гельдерліна: своєобразие романтичного міфологізму.....	285
Генріх фон Клейст і кінець німецького романтичного авангардизму.....	298
«Блошиний король» Е. Т. А. Гофмана: романтична казка як гра з містичним.....	319
Вірш Генріха Гейне «Ich weiss nicht, was soll es bedeuten...».....	341
Ріхард Вагнер: шлях до нового міфу.....	346
Про таємницю імені Лоенгріна: Ріхард Вагнер між романтизмом і символізмом.....	361
Монолог Зігмунда з «Валькірії» Ріхарда Вагнера: спроба міфопоетичного аналізу.....	370

3. КЛАСИКИ І РОМАНТИКИ В РЕЦЕПЦІЇ СУЧАСНИКІВ ТА НАЩАДКІВ

В. А. Моцарт і В. Шекспір у німецькому романтичному каноні.....	380
Карнавал і містерія: історичні долі двох метаформ європейського мистецтва.....	387
Соцреалізм як нереалізований проєкт (погляд германіста).....	396
Німецький романтизм і літературний мейнстрім XXI ст. ...	413

Список цитованої літератури 423

Показчик імен 432

«ВЕЙМАРСЬКИЙ КЛАСИЦИЗМ» ЧИ «ВЕЙМАРСЬКА КЛАСИКА»? (БІЛЯ ВИТОКІВ МОДЕРНОСТІ)

1.

еред українських та російських літературознавців-зарубіжників немає спільного погляду стосовно вживання термінів «веймарська класика» та «веймарський класицизм», що ними позначений окремий етап у творчості Гете та Шиллера на зламі XVIII–XIX ст. Разом з тим, вибір того чи того терміна призводить або до розширення, або до звуження хронологічних рамок творчості обох поетів, а також до суттєво відмінної оцінки їхніх естетичних позицій та їхнього спільного внеску у розвиток європейської літератури.

Зауважимо, що обидва терміни з'явилися вже після того, як співдружність двох поетів розпалась у зв'язку зі смертю Шиллера у 1805 р. При цьому термін «класика» трохи старіший за «класицизм». Він був узаконений Гегелем у його лекціях з естетики, прочитаних у 1817–1821 рр. «Класицизм» же, згідно із загальною думкою вчених, запровадив у літературний дискурс Стендаль майже синхронно з цими лекціями («Расін та Шекспір», 1823). Гегель, як відомо, виділяв у розвитку світового мистецтва три періоди: символічний (тобто стародавній), класичний (тобто античний) та романтичний, куди він включав середні віки і доводив його аж до сучасності. Творчість Гете він відносив до «класичного періоду», де, за його поясненням, абсолютна ідея здобуває адекватне чуттєве відображення у мистецтві, а ідеал втілюється у ньому як справжня ідея прекрасного.

Оскільки розвиток німецької естетичної думки аж до кінця XIX ст. йшов під потужним впливом ідеалістичної філософії, то і оцінка художньої творчості виражалась у термінах ідеалістичної естетики, що їх часто-густо просто переносили до сфери літературної критики. Нині це ускладнює оцінку критичних позицій того часу, бо вимагає необхідності термінологічно трансформувати їхні поняття в дусі сучасного теоретичного мислення. Однак саме ця обставина дає нам змогу уздріти принципову різницю між «класикою», що виникла на гребені змістовно складного оновлення усїєї філософсько-естетичної думки в Німеччині на зламі століть, та «класицизмом», котрий завдячує своєю появою і розвитком зовсім іншій спосі, іншим естетичним та філософським принципам.

Ті дослідники, які йменують Гете та Шиллера «класицистами», розглядають їхню творчість переважно під кутом зору стильових трансформацій *минулого* і зараховують цих поетів до лави їхніх попередників. А ті, хто використовують стосовно доби Гете та Шиллера термін «класика», мають на увазі здійсненій ними новий естетичний прорив у майбутнє і відносять обох поетів до низки їхніх послідовників аж до самого Ніцше. Інакше кажучи, як «класицисти» Гете та Шиллер покликані завершити попередню епоху, а як «класики» – відкрити нову добу. Як бачимо, різниця в інтерпретації досить суттєва.

Безперечно, у деяких творах Гете ми знаходимо окремі елементи класицистичного стилю, а у своїх студіях з естетики він часом торкався тих самих проблем, що хвилювали і французьких класицистів. Але ж стильова різнобарвність поста – це характерна риса його творчості. Проте його естетичні міркування щодо художньої форми засновані на *кантіанському*, а не на *картезіанському* дискурсі [див.: 87, с. 85–86]. Таким чином, вивчення цього питання потребує системного підходу, а не просто констатації окремих аналогій.

Незайвим буде нагадати, що у німецькому літературознавстві ще з часів Гегеля побутує термін «веймарська класика», або просто «класика». Терміну ж «веймарський класицизм» надавали перевагу в радянському літературознавстві, а ось у дожовтневий період цього поняття не знали. Так, відомий дослідник Гете О. О. Шахов (1850–1877) вживав слово «еллінство», яке він знайшов у самого поста. Доводиться зазначити, що встановилась